

## Posudek oponentky diplomové práce

**Jméno diplomanta:** Adam Janováč

**Téma a rozsah práce:** Pojem „uprchlík“ v mezinárodním právu (51 stran čistého textu)

**Datum odevzdání:** září 2009

### Aktuálnost (novost) tématu

Téma, které si zvolil diplomant, je aktuální, a to i přesto, že se v české nauce věnuje otázce uprchlictví v posledních letech mnohem více prostoru než kdy předtím. Uvedené téma nebylo zatím v pojetí, v jakém k němu přistupuje autor, zpracováno.

Diplomant se zaměřuje na *pojem* uprchlík. To implikuje nutnost pohledu z historického i soudobého hlediska, což je velmi rozsáhlé téma. Na tom má značný podíl překotný legislativní vývoj společné azylové politiky v ES/EU (ve smyslu Hlavy IV SES) a další regionální úpravy pojmu uprchlík např. v Africe či Latinské Americe. O otázce, zda je azylové *acquis* možné nazvat regionální úpravou, je samozřejmě možné vést diskuse, ale je třeba se jím zabývat.

### Náročnost tématu

K danému tématu existuje značné množství literatury. Jako poměrně náročné se mi obecně jeví – právě s ohledem na množství pramenů – stanovení základní linie práce, tedy zvolení si teze, jejímuž zkoumání bude práce zasvěcena. Jaký cíl své práce si zvolil diplomant, není zcela zřejmé. Z názvu práce vyplývá, že se zaměřuje na *pojem* uprchlík, ale není jasné, co chce o tomto pojmu zjistit. Cíl, či teze práce, nejsou v úvodu definovány. Práce se žádné jednotící linie nedrží, následuje jen časovou osu vytváření daného pojmu.

Téma je ovšem nesmírně náročné metodologicky. Tomuto se bohužel diplomant nevěnoval, byť se v případě zpracovávání podobného tématu právě metodologická východiska jeví jako důležitá. Jak uchopil pojem uprchlík, kterým se zabývá? V práci jej pouze popisuje, jen místy analyzuje, ale těžko říci, jaký používá výklad. Popisnost práce není v tomto případě na škodu, ale teoretická východiska chybí. Na obhajobu autora práce lze uvést, že vzhledem k velmi malému, resp. mnohdy žádnému, množství textů, které v průběhu studia tvoří, ani nemůže mít v oblasti metodologie přílišné zkušenosti. Kvalitu práce to však bohužel zhoršuje.

Téma je náročné i z hlediska nesmírného množství judikatury, která je k pojmu uprchlík vytvořena. Judikatuře se diplomant příliš nevěnuje.

### **Kritéria hodnocení práce**

#### Formální stránka:

Práce má všechny formální náležitosti diplomové práce. Práce je velmi čtivá, dobrá je i jazyková úroveň elaborátu, byť s občasnými pravopisnými chybami. Členění práce je logické, jednotlivé kapitoly na sebe věcně navazují. Proč byla zvolena struktura, kterou práce nakonec má, není zcela jasné.

Autor samostatně pracoval s dokumenty i sekundárními prameny. Otázkou je, jak přistoupil diplomant k výběru relevantní literatury. Z nějakého důvodu bohužel opominul např. část domácí literatury, když nepoužil sborníky z konferencí, které se týkají mimo jiné též uprchlické problematiky (např. Jílek, D., Klečková, R., Kopalová, M., Kosař, D. (eds.): Společný azylový systém: Procedurální směrnice ES, Brno, 2006, Jílek, D. (ed.): Společný azylový systém: definice pronásledování, Doplněk, Brno, 2005, Jílek, D., Pořízek, P. (eds.): *Společný evropský azylový systém: transpozice směrnic*. Kancelář veřejného ochránce práv, 2008). Je možné, že by je v práci nevyužil, jejich prolistování by však nebylo od věci. Dále je otázkou použití internetových zdrojů, kde mám výhrady k používání zdroje wikipedie. Domnívá se autor, že se na informace z tohoto zdroje lze spolehnout? Jak hodnotí jeho věrohodnost?

Poznámkový aparát hodnotím jako kvalifikovaný, byť na některých místech odkazy chybějí.

#### Obsahová stránka:

Diplomant věnoval značnou část práce historickému zakotvení pojmu. Vzhledem k nejasnosti cíle práce není zřejmé, proč tak činil. Bylo by zajímavé, kdyby mohl autor v ústní obhajobě říci, proč věnoval téměř polovinu prostoru práce historickému vývoji, zda a jak mu zjištění napomohla k cíli práce. Možná by bylo vhodné věnovat více místa druhé části, tedy pojmu uprchlík tak, jak je vnímán v současnosti v regionálních úpravách, čemuž autor věnoval jen mizivý prostor, resp. se věnovat více i právu ES/EU. Byť je práce vyhotovena na katedře mezinárodního práva, a lze skutečně polemizovat o tom, zda se v takovéto práci věnovat i právu ES/EU, přesto je nutné více vymezit, proč není právě této oblasti věnován prostor.

K práci mám dále řadu dílčích poznámek, z nichž některé uvádím níže.

Např. u zmínky o důkazním břemenu (s. 27 práce) se autor omezil na sdělení, že je řízení vedeno často ve stavu důkazní nouze. Patrně zde vychází z Příručky UNHCR, kterou uvádí v literatuře – neboť je otázkou, jak jinak by mohl dojít ke kvantifikaci „často“. Zde mi tedy chybí citace a zároveň snad i vhled do judikatury k této otázce.

Na s. 33 práce autor uvádí, že se diskriminace z rasových důvodů setkává s odsouzením na celém světě. Z čeho tak soudí?

Na stejné straně autor podrobněji hovoří o pojmu náboženství, jakožto jednom z možných relevantních důvodů pronásledování. Nikterak nezmiňuje mezinárodní dokumenty, které se ke svobodě náboženství vyjadřují (Pakt II (1966) atp.), či možné formy pronásledování, což vše obsahuje autorem v použité literatuře uvedené skriptum Teorie a praxe azylu a uprchlictví a zdá se mi nepoměrně relevantnější než úvahy o pokojné povaze náboženství (s. 34).

Na s. 35 hovoří diplomant o politice apartheidu jako příkladu pronásledování z důvodu národnosti. Nebylo by možné vztáhnout tento příklad na důvod rasy? Jak by autor v tomto případě odlišil národnost a rasu?

Na s. 50 hovoří diplomant o mezinárodních dohodách o lidských a občanských právech. Co tím míní?

Na s. 51 autor píše, že Všeobecná deklarace lidských práv je výsledkem převahy Evropy a USA nad zbytkem světa. Proč tento – pravda nezřídka zmiňovaný (dokonce i u Úmluvy o právním postavení uprchlíků) rozdílný pohled západního světa na oblast lidských práv, potažmo i oblasti další – ve své práci zmiňuje? Má to na zpracovávanou materii nějaký vliv – a jaký? Ostatně jaké státy byly v případě tvoření Všeobecné deklarace lidských práv proti uvedenému pohledu a jaké jejich návrhy nebyly schváleny?

V závěru uvádí autor, že rozhodnutí ESLP jsou všemi členy Rady Evropy respektovány pouhou silou právních argumentů. Je tomu skutečně tak?

Přes výše uvedené výhrady práci doporučuji k obhajobě, a to s výhradou průběhu obhajoby.

### **Připomínky a otázky k zodpovězení při obhajobě**

Při ústní obhajobě by se mohl diplomant zaměřit na následující otázky:

1. Pokud Úmluva hovoří o právech, která uprchlíkům náleží – kdy vlastně těmto osobám náleží? Na příkladu ČR je vidět, že existuje též kategorie žadatele o

mezinárodní ochranu, kterému řada práv uvedených v Úmluvě nepřísluší. Přesto však, jak i diplomant uvádí, je rozhodnutí státu o tom, zda osoba je či není uprchlíkem, deklaratorní. Osoba je tedy uprchlíkem již okamžikem překročení hranic svého státu – a měla by jí tedy náležet práva?

2. Je možné podle současné definice uprchlíka udělit tento status osobám, které ze své země odcházejí z důvodů ekologické katastrofy (Ize se setkat s termínem ekologičtí uprchlíci)? Věnuje se těmto osobám nějaký mezinárodní dokument?
3. V závěru diplomant uvádí (s vědomím nereálnosti), že by případná revize Úmluvy musela vzít v potaz nejčastější příčiny útěku migrantů ze země. Co by diplomant za takové důvody považoval a jak by přistoupil k jejich vyhledání, příp. kategorizaci?

V Praze dne 16. 9. 2009

Oponentka diplomové práce